

Barokkminimalist

Årg. 1, nr 1 (september 2001)

Lys, farger og erindring

En analyse av utstillingene "Sommerlys" - Dag Alveng, fotografier. Museet for samtidskunst 16.6 - 30.9 2001, og "GUL, GUL, GUL" - Aage Langhelle, installasjon. Galleri III for tre-dimensjonal kunst 2.6.- 24.6. 2001

av Stine Beate Schwebs

HVORDAN FANGES DE VISUELLE MINNENE? Og hvordan kan man visuelt frembringe minner?

Hvordan erindres lys? Farger frembringes av lyset, og erindringen skaper minnet om fargene. I en analyse av to ulike kunstutstillinger har jeg valgt disse overnevnte problemstillingene som fellesnevner for analysen.

Kan man gjengi lys uten farger, og allikevel erindre lyset slik det visuelt omgav en i tid og rom? Det synes som om Dag Alvengs svart-hvite fotografiserie fra somre tilbake har lyktes i dette. Kan en fargenyans spaltes ut av hukommelsen slik den spaltes ut fra lysbrytningen til å forme en eksakt sjattering? Dette er et tema som gjennomsyrrer installasjonen til Aage Langhelle.

DAG ALVENGS POETISKE billedserie "Sommerlys" gir tilskueren mange assosiasjoner. Store svart-hvitt fotografier med ulike naturmotiver fyller veggene. Kunstneren synes å ville formidle et rent lys, det som bare er lys, destillert ut til 98 % renhet og styrke. Rent lys, det sommerens minne som er avgjørende for at sommer er sommer. Fargene trenger man ikke, lydene, luktene, synsinntrykkene formidles allikevel, minnene hopper og danser over bakgrunnen, lyset bringer dem frem, det var selve forutsetningen for at hukommelsen skulle få noe å lagre. Lys destillert gjennom erindring av styrken, av den situasjonen lyset fremsto i og som lyskilden skapte.

Lyset som skinner gjennom sommerens materielle verden: trær, busker, steiner, sand, husvegger og skjell, alt blir påminnet om den skinnende lyse årstid. Lyset er ikke slik solen varmer deg, det gule er skrellet vekk til fordel for dette destillerte lyset, det som har tilhold her nede på jorden, kastet tilbake fra trær og planter, det gjerdet du hopper over og den benken som mosen gror på og som du hviler deg ved. Lyset er hentet inn i kameranlinsen akkurat slik det skjærer deg i øyet når lyset reflekteres av bølgen på vannet eller en skinnende hvitmalt stripe på veibanen, som når et lite spedbarn som får solskinn rakt inn i ømfindtlige øyne og kniper øynene sammen, fullstendig overrasket over lysstyrken. Dette lyset som er så lyst at det gjør vondt husker vi, som en egen fysisk følelse, en følelse av fysisk kraft som likevel er så forsvinnende lett at hele sommeren kan pustes bort med en hvit fjær. Dag Alveng har fanget sommerlyset nettopp slik at vi ikke kan forveksle det med noe annet, et lys som vekket oss da og vekker minnene i oss nå.

Lyset er hos Alveng et skinnende abstrakt minne, men lyset er ikke bare avbildet, fanget inn, husket - det er forstått, brakt visuelt på begrep.

FRA LYS TIL farge - hvordan lysstrålene brytes er avgjørende for hvilken farge som trer frem, men fargen velges også av vårt blikk. Inntrykket - persepsjonen - når frem til oss innenfor en mentalt belagt sammenheng. Erindringen kommer i tillegg. Så hvordan kan vi erindre fargen, slik den var i lysbrytningen, og slik den fremsto som et mentalt bearbeidet inntrykk for oss der og da?

Aage Langhelle fokuserer på gult - "GUL, GUL, GUL" er også tittelen på hans utstilling i Galleri III. Langhelle har i likhet med Alveng et kunstnerisk prosjekt hvor hukommelse, minner og lys skal behandles. Men hos Langhelle spiller farger hovedrollen.

Farger har både en konkret, visuell fremtredelse samtidig som de er et flyktig immaterielt fenomen. Hvilken farge er fargen gul? En farge har jo en uendelighet med nyanser. Og opplevelsen av en

farge(nyans) stammer fra både den fysiske virkelighet som vi kan sette hånden vår på, samtidig som vår psykiske tilstedeværelse i det øyeblikket lyset spaltet seg til fargen gul gav vår opplevelse av gulfargen en bestemt karakter, en karakter som kanskje også vil beholdes i minnet av den gulfargen vi så. Vår persepsjon av lyset synliggjør en gulfarge, vår tanke om lysbrytningen muliggjør kategorien gul. Men igjen, hva er kategorien gul, hva er kategorisk gult?

Langhelle har tatt utgangspunkt i et maleri av Piet Mondrian, hvor han ønsker å gjenskape det primærgule feltet øverst i hjørnet av maleriet perfekt, men etter hukommelsen. Prosessen frem mot en slik korrekt erindring står utstilt i galleriet. Men den presise gulsjatteringen, finnes den? Setter den seg fast i minnet slik at den i ettertid igjen kan fremkalles med en pensel på lerret? Eller er minnet om gulfargen like flyktig som gulfargen selv, avhengig for sin fremtredelse av lyset og øyet, persepsjon og tanke?

Gjennom å bruke Mondrians bilde som utgangspunkt knytter Langhelle prosjektet GULT... opp mot formspråket og filosofien til kunstnergrupperingen De Stijl, et kunstnersamarbeid hvor Mondrian var frontfigur. Denne kunstfilosofien, neo-plastisismen, hadde som mål å produsere en menneskeskapt verden etter estetiske og etiske idealer, og denne omskapningen var av fysisk karakter. De materielle omgivelsene for den menneskelige væren skulle kunne forme det menneskelige liv. En perfektjonering av det gitte, omgivelsene rundt oss, skulle være mulig, gjennom produksjon og omforming av gjenstander etter neo-plastisistiske idealer.

Det metafysiske i kunsten skulle nedfelles i det materielle, gjennom en abstraksjon av hverdagsdimensjonale objekter i tid og rom til et enhetlig estetiske uttrykk, til å uttrykke essensen av den visuelle kunstens mulighet til formfullendte uttrykk. Mondrians malerier frasier seg fremstillingen av den subjektive opplevelse til fordel for en fremstilling av en slags objektiv estetisk virkelighet, der teorier om form og farge materialiserer seg ned til en perfektjon av menneskeskapt objekter.

Slik sett skulle det være mulig å perfektjonere fargen gul, og ikke minst kunne frembringe den igjen og igjen på lerretet. Men er det mulig? Langhelles utstilling problematiserer forholdet mellom å skape og erindre, og forholdet mellom det fysiske og det mentale. Ikke bare farger blir brukt som eksempel på denne prosessen, også hendelser i tid kan skape problemer om de må syes sammen igjen i ettertid. Langhelles fotografier av en lesende mann er sydd i hverandre i en rekkefølge som er satt sammen som et mulig hendelsesforløp, en av flere mulige erindringer. Den aktuelle erindring som har skapt bildet som henger på veggen har muligens skapt et nytt hendelsesforløp i tillegg til det faktisk avfotograferte. Fotografiene viser alt som hendte, men hva har bildenes rekkefølge å si for vår oppfattelse av dette? En mann som sitter og leser; er det en og samme hendelse, eller kan denne hendelsen oppstykket i tid og minner, slik fotografiene oppstykker den visuelle opplevelsen?

Finnes det virkelig objektivt ideelt etterstrebare opplevelser av visuell karakter? Langhelles opphengte fotografier med gulfargen som fellesnevner og ulike utstilte objekter (fra kunstnerens barndom?) problematiserer denne antagelsen. Gjennom fotografiene understrekes gulfargens variasjoner, de ulike nyansene, men også de ulike situasjonene hvor gult dukker opp som visuelt blikkfang. Hvorfor kunstneren har valgt akkurat disse situasjonene som eksempler på gulfargens intense tilstedeværelse har til dels en objektiv, materiell årsak, at gulfargen var der. Men gulfargen er der i varierende grad, og variasjonene i hva hver enkelt persiperer og oppfatter som lysende gult er subjektive sider ved den menneskelige oppfattelsesevne. Den gule pyntestripen på en barneleke setter seg fast i barnesinnet, og minnet om denne leken får fellesnevneren gul.

Denne fremvisningen av subjektivt utvalgte gulfargeopplevelser står i kontrast til Mondrians strenge objektivisme. Som kontrast til Mondrians "primærfargekart" har Langhelle lagt ut et stort antall fargekort med fargenyanser mer eller mindre beslektet med primær-gult. Dette fargekartet med ulike gulsjatteringer Langhelle presenterer for utstillingens besøkende viser den mangefasettede virkeligheten Mondrian forsøkte å gripe essensen av. Kan man da som Mondrian forsøke å objektivere denne fargeopplevelsen?

ALVENG OG LANGHELLES utstillinger er forskjellige i sitt uttrykk, men har en fellesnevner i sine tema, slik det ble påpekt i innledningen til denne analysen. Men kunstnerenes iscenesettelse av temaet griper fatt i to ender av en og samme sak. Alveng har slutført prosessen å gjenskape minnene, mens Langhelle har påbegynt en analyse av erindringsprosessen. Der Alveng har resultatet av erindringsprosessen som mål - det å frembringe akkurat det man så og opplevde til et gitt tidspunkt -

er Langhelles prosjekt ikke opptatt av å nå mål, tvert i mot. Det er veien til målet som er under vurdering og analyse, det målet som Mondrian satte seg og som Langhelle problematiserer gjennom å sette gjenskape prosessen (riktig nok på egne premisser og ikke Mondrian sine).

Min vurdering av de to utstillingene går i Alvengs favør. Hans bilder har en intens overtalelsesevne, vi lokkes og dyttes ut i Alvengs sommerunivers gjennom hans essensielle fremstilling av det. Langhelles problematiserende grunning over hukommelsesproblemet er et interessant prosjekt, men virker ganske lukket på en tilskuer som ikke inviteres inn i prosjektet gjennom en tekstlig forklaring. Kanskje er det slik at det vi anser for å være et kunstverk utstilt på en kunstutstilling ofte antas å være et ferdig produkt. Langhelles utstilling omhandler det uferdige, og hvis tilskueren ikke blir dyttet ut av sin forestilling om kunstverket som et ferdigstilt produkt som henviser til sitt eget meningsinnhold vil ikke problematikken kunstneren ønsker å formidle synes. Langhelles installasjon omhandler en ikke ferdigstilt prosess (kanskje kan den aldri ferdigstilles), men selve installasjonen virker veldig presist ferdigstilt. I denne fremstillingen ligger det motsetningsfylt forhold mellom intensjon og manifestasjon som legger lokk på noe av utstillingens muligheter til å nå frem med sitt budskap.

Alveng gir mange utropstegn i bonus for et besøk i hans utstillingshall. Til gjengjeld hentes det hjem flere spørsmålstegn fra Langhelles utstilling, og slik sett har denne utstillingen i hvert fall lyktes i å problematisere en visuell opplevelse.